

Березнівська районна рада
Рівненський державний гуманітарний університет
Рівненський центр маркетингових досліджень
Надслучанський інститут
Національного університету водного господарства та природокористування

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

МОНОГРАФІЯ

*За загальною редакцією
доктора економічних наук М.Х.Шершуна*

Рівне - 2016

УДК 338.48
ББК 65.43
П-27

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №6 від 30 червня 2016 р.)*

Редакційна колегія: Шершун М.Х., д.е.н., провідний наук. співробітник Інституту агроекології та природокористування НААН України, Юхименко-Назарук І.А., к.е.н., доцент, декан факультету документальних комунікацій та менеджменту РДГУ; Микитин Т.М., к.т.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту РДГУ; Дейнега І.О. – к.е.н., доцент кафедри менеджменту РДГУ; Бергаш Б.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту РДГУ; Коротун С.І., к.г.н., доцент, завідувач кафедри туризму НУВГП; Каменчук Л.І., голова Березнівської районної ради.

Рецензенти:

Маслак О.І., доктор економічних наук, професор, Кременчуцький національний університет ім.М.Остроградського

Матвійчук Л.Ю., доктор економічних наук, професор, Луцький національний технічний університет

Якимчук А.Ю., доктор економічних наук, доцент, Національний університет водного господарства та природокористування

Перспективи розвитку сільського та екологічного туризму в Україні: Монографія / За заг. ред. М.Х.Шершуна. Громадська організація „Рівненський центр маркетингових досліджень”. Рівне: Видавець Олег Зень, 2016. - 264 с.

ISBN 978-617-601-157-6

Монографія видається за матеріалами конференції „Перспективи розвитку сільського та екологічного туризму в Україні в рамках проекту „Розвиток сільського зеленого та екологічного туризму як планомірна складова економічного розвитку Березнівського району”, що впроваджується Березнівською районною радою (вул. Київська, 6, м. Березне Рівненської області, 34600, +380365353390, berezne_rada@ukr.net) спільно з громадською організацією „Рівненський центр маркетингових досліджень” (вул. Ст. Бандери, 39а, м. Рівне, 33014, taras_m@ukr.net), Надслучанським інститутом Національного університету водного господарства та природокористування (вул.Чорновола, 25 м.Березне Рівненської обл., 34600, +380365356746, lisinstitut@ukr.net).

УДК 338.48
ББК 65.43

За зміст публікації повну відповідальність несуть автори.
Зміст публікації не є відображенням офіційної позиції Європейського Союзу

ISBN 978-617-601-157-6

© Рівненський центр маркетингових досліджень, 2016

Проект впроваджується Березнівською районною радою
вул.Київська, 6 м.Березне Рівненської області, 34600
+380365353390
e-mail:
berezne_rada@ukr.net

Проект фінансується ЄС
Представництво
Європейського Союзу в
Україні:
Київ, 01033,
вул.Володимирська, 101
тел.: +380443908010,
факс: +380443908015

Європейський Союз складається з 28 держав-членів та їх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п’ятдесят років нам знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їх народами, та з народами з-поза їх меж.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

1. **Андрощук М.С.**, головний бухгалтер Рівненського державного гуманітарного університету
2. **Бабікова К.О.**, канд. с.-г. наук, старший викладач кафедри освіти дорослих факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (м.Київ)
3. **Берташ Б.М.**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
4. **Блажкевич Т.П.**, канд. екон. наук, доцент кафедри екологічної безпеки та економіки природокористування Житомирського національного агроекологічного університету (м.Житомир)
5. **Бобровський А.Л.**, канд. техн. наук, с.н.с., професор кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
6. **Божук Т.І.**, доктор географ. наук, доцент кафедри туризму Національного університету „Львівська політехніка” (м.Львів)
7. **Брухлій Б.В.**, головний спеціаліст сектору культури і туризму Корецької районної державної адміністрації (м.Корець)
8. **Волошин В.С.**, канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
9. **Дейнега І.О.**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
10. **Дейнега О.В.**, канд. екон. наук, завідувач кафедри економіки та маркетингу Рівненського інституту слов'язознавства КСУ (м.Рівне)
11. **Димченко Н.С.**, канд. психол. наук, доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
12. **Ісаєнко В.М.**, доктор біолог. наук, декан факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (м.Київ)
13. **Корж Н.В.**, доктор екон. наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (м.Вінниця)
14. **Костюкевич Р.М.**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
15. **Костюкевич А.М.**, канд. екон. наук, старший викладач кафедри трудових ресурсів і підприємництва Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
16. **Кудінова І.П.**, канд. екон. наук, доцент кафедри аграрного консалтингу та сервісу Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.Київ)
17. **Кудла Н.Є.**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту та комерційної діяльності Львівського інституту економіки і туризму (м.Львів)
18. **Куцай Н.С.**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту та маркетингу Луцького національного технічного університету (м.Луцьк)
19. **Куницький М.П.**, доктор іст. наук, доцент кафедри туризму Луцького інституту розвитку людини Університету „Україна” (м.Луцьк)
20. **Кратт О.А.**, доктор екон. наук, завідувач кафедри маркетингу Кременчуцького національного університету ім.М.Остроградського (м.Кременчук)
21. **Локутова О.А.**, канд. с.-г. наук, доцент кафедри аграрного консалтингу та сервісу Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.Київ)
22. **Лукомська О.І.**, викладач кафедри економічної теорії Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
23. **Мальчик М.В.**, доктор екон. наук, завідувач кафедри маркетингу Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)

24. **Машта Н.О.**, канд. техн. наук, доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
25. **Мініч А.П.**, канд. філософських наук, старший викладач кафедри культурології та філософії Національного університету „Острозька академія” (м.Острог)
26. **Микитин Т.М.**, канд. техн. наук, доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
27. **Нездоймінов С.Г.**, канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та управління туризмом Одеського національного економічного університету (м.Одеса)
28. **Онищук Н.В.**, ст. викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (м.Вінниця)
29. **Онопрійчук А.С.**, радник (м.Київ)
30. **Онопрійчук Д.С.**, експерт-радник (м.Київ)
31. **Остапчук С.М.**, канд. техн. наук, доцент кафедри геодезії та картографії Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
32. **Попко О.В.**, канд. екон. наук, доцент кафедри маркетингу Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
33. **Почтовюк О.Б.**, доктор екон. наук, декан факультету менеджменту Кременчуцького національного університету ім.М.Остроградського (м.Кременчук)
34. **Прокопчук А.В.**, аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування (м.Рівне)
35. **Рибачук Т.Л.**, здобувач кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
36. **Самборський І.О.**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
37. **Самоліук Н.М.**, канд. екон. наук, доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
38. **Семенова Ю.М.**, аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування (м.Рівне)
39. **Сидорук С.В.**, канд. екон. наук, старший викладач кафедри менеджменту та маркетингу Луцького національного технічного університету (м.Луцьк)
40. **Степанюк О.О.**, аспірант, завідувач лабораторії ІКТ факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (м.Київ)
41. **Сушик О.Г.**, канд. пед. наук, доцент кафедри КТ Луцького національного технічного університету (м.Луцьк)
42. **Фастовець О.О.**, канд. пед. наук, доцент кафедри туризму Національного університету фізичного виховання та спорту України (м.Київ)
43. **Щербань О.**, канд. іст. наук, директор ЕкоАгросадиби салон-студія „Лялина Світлиця” (смт.Опішня, Полтавська область)
44. **Шершун М.Х.**, доктор екон. наук, старший науковий співробітник інституту агроєкології та природокористування НААН України (м.Київ)
45. **Щесюк С.В.**, старший викладач кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (м.Рівне)
46. **Янчук О.Є.**, канд. техн. наук, доцент кафедри геодезії та картографії Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)
47. **Янчук Р.М.**, канд. техн. наук, доцент кафедри геодезії та картографії Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
РОЗДІЛ 1.Теоретико-методологічні аспекти управління в економіці сільського та екологічного туризму.....	9
1.1. <i>Костюкевич Р.М., Костюкевич А.М.</i> Застосування методологій бізнес-моделювання та проектного менеджменту у системі стратегічного розвитку зеленого туризму.....	9
1.2. <i>Кудінова І.П.</i> Сільський зелений туризм як форма підприємництва у сільській місцевості.....	15
1.3. <i>Кудла Н.Є.</i> Роль органів місцевого самоврядування, місцевої спільноти і громадських організацій у розвитку сільського туризму.....	22
1.4. <i>Лукомська О.І.</i> Значення диверсифікації агробізнесу в умовах розвитку сільського зеленого туризму.....	33
1.5. <i>Локутова О.А., Онопрійчук А.С., Онопрійчук Д.С.</i> Особливості інформаційно-консультаційного забезпечення (дорадництва) у сфері сільського зеленого туризму в Україні.....	42
1.6. <i>Мініч А.П.</i> Етичні проблеми розвитку сільського туризму: християнський аспект.....	48
1.7. <i>Остапчук С.М., Прокопчук А.В.</i> Аналіз використання супутникових знімків при проектуванні екологічних стежок.....	54
1.8. <i>Самоліук Н.М.</i> Сутність сільського туризму та умови його розвитку в Україні.....	62
1.9. <i>Щесюк С.В.</i> Проблематичність формування туристичної індустрії місцевого рівня.....	71
1.10. <i>Янчук О.Є., Янчук Р.М.</i> Наповнення даними цифрових карт для мобільних туристичних додатків.....	75
РОЗДІЛ 2. Екологічні аспекти розвитку сільського зеленого туризму.....	90
2.1. <i>Бабікова К.О., Степанюк О.О., Ісаєнко В.М.</i> Інтегративний інноваційний підхід в організації та розвитку сільського зеленого туризму в Україні.....	90
2.2. <i>Блажкевич Т.П.</i> Сучасні теоретичні уявлення економіки туризму та економіки природокористування.....	96
2.3. <i>Бобровський А.Л., Рибачук Т.Л.</i> Необхідність підвищення ефективності використання вітчизняних туристично-рекреаційних ресурсів.....	105
2.4. <i>Брухлій Б.В.</i> Екологічні аспекти організації туризму в сільській місцевості.....	114
2.5. <i>Корж Н.В.</i> Екологічний туризм: етимологія та тенденція розвитку.....	120
2.6. <i>Семенова Ю.М.</i> Перспективи розвитку екологічного туризму у контексті екологізації економіки.....	127
РОЗДІЛ 3. Регіональні особливості організації та розвитку сільського зеленого та екологічного туризму.....	133
3.1. <i>Божук Т.І.</i> Сільський та екологічний туризм у складі рекреаційно-туристичних дестинацій для потреб активного відпочинку та стаціонарної рекреації (на прикладі Жовківського району Львівської області).....	133
3.2. <i>Берташ Б.М., Шериун М.Х.</i> Сільський та екологічний туризм як планомірна складова економічного розвитку регіонів та залучення інвестицій.....	145
3.3. <i>Кудла Н.Є.</i> Активність органів місцевого самоврядування у розвитку туристичних послуг у сільській місцевості Карпатського регіону.....	152
3.4. <i>Нездоймінов С.Г.</i> Потенціал розвитку сільського зеленого туризму Одеського регіону.....	164

3.5. <i>Маишта Н.О.</i> Проблеми та перспективи розвитку велосипедного туризму на території Надслучанського регіонального ландшафтного парку.....	170
3.6. <i>Микитин Т.М.</i> Організація та проектування екологічних стежок у регіональних ландшафтних парках.....	176
3.7. <i>Почтовюк О.Б., Самборський І.О., Андрощук М.С.</i> Регіональні організаційні аспекти розвитку ринку сільського зеленого туризму.....	180
3.8. <i>Сидорук С.В., Куцай Н.С.</i> Характеристика територіальної організації готельних послуг для туристів, бізнесменів, транзитників на прикладі Волинської області.....	186

РОЗДІЛ 4. Маркетингове забезпечення розвитку сільського зеленого та екологічного туризму в Україні та регіонах.....195

4.1. <i>Волошин В.С., Дейнега О.В.</i> Маркетингові інформаційні системи як засіб автоматизації прогнозування на ринку послуг сільського зеленого та екологічного туризму в Україні....	195
4.2. <i>Дейнега І.А., Крат О.А.</i> Формирование комплекса маркетинга в предпринимательской среде на рынке сельского зеленого туризма.....	201
4.3. <i>Кудінова І.П.</i> Інструменти маркетингового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в Україні.....	207
4.4. <i>Мальчик М.В., Попко О.В., Онищук Н.В.</i> Структурно-логічна послідовність формування системи маркетингу співпраці туристичних підприємств.....	215
4.5. <i>Сушик О.Г., Куницький М.П.</i> Методи популяризації сільського зеленого туризму.....	226

РОЗДІЛ 5. Перспективні технології підготовки фахівців у сфері туристичної діяльності.....232

5.1. <i>Димченко Н.С.</i> Основні аспекти професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах.....	232
5.2. <i>Кудла Н.С.</i> Агротуристичне дорадництво та підготовка кадрів у сфері сільського туризму.....	237
5.3. <i>Фастовець О. О.</i> Актуальні форми підготовки фахівців для сфери сільського екологічного туризму	247
5.4. <i>Щербань О.</i> Атрактивні майстер-класи в ЕкоАгроСадибі „Лялина Світлиця” як способи промоції етнокультурного туризму Полтавщини.....	258

Джерела інформації

1. Екологічна стежка (методика, організація, характеристика модельної стежки „Лісники”) / Я.П.Дідух, В.М.Єрмоленко, О.Т.Крижанівська та ін. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. — 88 с.
2. Тропа в гармонії з природою : сб. рос. и зарубеж. опыта по созданию еколог. троп. – М.: Р.Валент, 2007. – 176 с.
3. *Галкін С.І., Калашнікова Л.В., Дойко Н.М. та ін.* Екологічною стежкою дендропарку «Олександрія». – Біла Церква: Білоцерківдрук, 2013. – 40 с.
4. Appalachian Trail Conservancy [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.appalachiantrail.org>
5. *Заповідними стежками Поділля* / Під ред. Я.Б. Олійника. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 57 с.
6. *Стельмащук В.Г., Гребенюк Є.В., Ростківський О.Ф. та ін.* Проект організації території Кременецького ботанічного саду як приклад реконструкції та будівництва ботанічних садів // Будівництво та реконструкція ботанічних садів і дендропарків в Україні. – Сімферополь: Таврійський національний університет, 2006. – С. 97–101.
7. *Кляшторна Г.В.* Екологічна стежка в дендропарку „Олександрія”. – К.: Час, 1990. – 32 с.
8. Л.М.Бабюк. Теоретико-методологічні засади наукового обґрунтування створення екологічних стежок // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Випуск №7. – Луцьк. - 2010. - С.71-75.
9. Leiper N. The framework for tourism: Towards definitions of tourism, tourists and the tourism Industry // *Annals of Tourism Research*. – 1979. – №6. – P.390-407.
10. Экономика туризма: теория и практика: учеб. пособ. / К.Купер [и др.]. - СПб.: Омега, 1998. - 200 с.
11. Микитин Т.М. Використання маркетингу туристичних дестинацій для просування об'єктів природно-заповідного фонду Рівненщини // *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. Збірник наукових праць. Випуск 11 (43). –Луцьк, 2014, с. 159-167.
12. Природно-заповідний фонд Рівненської області / Під ред. Ю.М.Гришенка. – Рівне; Волинські береги. 2008. -216 с.
13. Герасимчук З.В., Микитин Т.М., Якимчук А.Ю. Маркетинг природно-заповідних територій. Монографія. Луцьк: ЛНТУ, 2012. – 245 с.

3.7.Регіональні організаційні аспекти розвитку ринку сільського зеленого туризму

На сьогодні вітчизняна економіка переживає складні часи, що обумовлено спадом виробництва, розривом зв'язків із Російською Федерацією, перманентними військовими діями на Сході України, не завжди вдалим реформами, корупцією тощо, що в свою чергу впливає на зниження платоспроможності населення та підвищення рівня соціальної напруги в українському суспільстві. За таких непростих часів для українського споживача актуальним як ніколи є питання забезпечення родини всім необхідним для повноцінного існування, в тому числі і якісним відпочинком. Альтернативою дорогим (і не завжди безпечним) курортам Криму, Туреччини, Єгипту тощо могли б стати місцеві сільські садиби, які б за помірними цінами надавали б нашим співвітчизникам якісні відпочинкові послуги.

Однією з проблем, яка стоїть на заваді повноцінного розвитку такого виду туризму як сільський зелений, є недостатній рівень економічної та маркетингової підготовки сільського населення, низький рівень його обізнаності стосовно започаткування такого виду підприємницької діяльності, умов та технології його реалізації.

Проблемам управління підприємствами сільського зеленого туризму присвячені праці таких вчених і практиків, як: Васильєв В.В. [2, 3], Дмитрук А.Ю. [5], Зінько Ю.В. [6], Кафарський О.В. [8], Товт М. [14], Ілляшенко С.М. [7] та інших. В своїх працях автори також досліджують питання створення, розвитку і функціонування підприємств сільського зеленого туризму.

Незважаючи на значну кількість публікацій у рамках досліджуваної тематики, переважно недостатньо опрацьованими залишаються питання, пов'язані із організацією діяльності підприємств сільського зеленого туризму. Зазначена проблема, її актуальність, а також необхідність пошуку шляхів її вирішення, зумовили вибір теми статті, постановку мети і завдання дослідження.

Сільський зелений туризм явище не нове для світу. За даними компанії „Бізнесресурс” 35% міського населення Європи надають перевагу відпочинку на природі, переважно у сільській місцевості. Розвиток сільського зеленого туризму не тільки допомагає збереженню природних територій, забезпечує роботою місцеве населення, але й сприяє наповненню

бюджетів країн і регіонів. Наприклад, у Франції дохід від нього до загальнодержавного бюджету становить понад 1 млрд. євро, а до бюджетів регіонів – 2 млрд. євро; у бюджеті Сербії він перевищує 100 млн. євро, або 15% надходжень від усіх видів туризму, що розвиваються в країні [7]. В Польщі діє більше 8 000 агросадіб, з яких більше 780 розташовані у Поморському воєводстві. В даному воєводстві діє 12 місцевих асоціацій агротуризму [10]. Національною туристичною організацією Великобританії акредитовано 1100 агроосель. Сільський туризм забезпечує понад 380 000 робочих місць і є підвалиною існування 25 000 малих бізнесів лише в одній сільській Англії (не враховуючи Уельсу, Шотландії і Північної Ірландії). У цілому сфера сільського зеленого туризму сьогодні є найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства [4].

Україна з її величезними природними багатствами, унікальними ландшафтно-кліматичними умовами і вигідним географічним розташуванням має виключно сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму. На сьогодні найбільший розвиток він отримав у Карпатах. Це значною мірою зумовлено природними умовами, розвиненою санаторно-курортною інфраструктурою із джерелами лікувальних мінеральних вод, наявністю відомих гірськолижних курортів, таких як Славське і Буковель, що залучають любителів зимового відпочинку. Позитивну роль саме в становленні сільського туризму в Карпатському регіоні зіграв традиційно високий рівень безробіття, який змусив населення самостійно вирішувати проблеми власної зайнятості шляхом розвитку цього сектора туризму, користуючись сприятливою кон'юктурою останніх років. Зміцненню матеріальної бази зеленого туризму в Карпатах сприяють і гроші так звані „остарбайтерів”, які працюють у Польщі та інших країнах Центральної Європи [9].

На сьогодні розвитку сільського зеленого туризму в Україні сприяють такі фактори:

- зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;
- багаті рекреаційні ресурси;
- екологічна чистота сільської місцевості;
- відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів;
- наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;
- традиційна гостинність господарів та доступна ціна відпочинку;
- можливість надання комплексу додаткових послуг із екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо [1];
- зниження платоспроможності українців, нестабільна військово-політична ситуація в країні, що зменшує здатність і бажання вітчизняних споживачів туристичних послуг до тривалого і віддаленого від місць проживання відпочинку;
- обраний курс на євроінтеграцію сприяє збільшенню туристичного потенціалу України за рахунок туристів-іноземців із європейських країн.

Сільський зелений туризм прийнято відносити до «м'якого туризму», для якого пріоритетний не лише успішний бізнес, але і турбота про культурне благополуччя туристичних регіонів, ощадне використання їх ресурсів, мінімізація шкоди навколишньому середовищу.

В сучасній літературі зустрічаються такі види сільського зеленого туризму, як агротуризм, екотуризм, етнотуризм, фермерський, еколого-історико-краєзнавчий, геоекологічний, еколого-ботанічний, зооекологічний туризм тощо. Проте найчастіше по відношенню до сільського зеленого туризму зустрічаються такі назви як „агротуризм” та „екотуризм”. Визначимо зміст цих понять (табл. 3.14).

Можна сказати, що поняття сільський зелений туризм є найбільш ємким з представлених у таблиці 3.14. Спільного в цих видах є те, що надання туристичної послуги здійснюється за межами міста, найчастіше у віддалених від густонаселених районів місцях. Агротуризм та сільський зелений туризм поєднує те, що при їх здійсненні передбачається використання сільського (фермерського) господарства.

Характеристики сільського зеленого туризму та його основних видів

Вид туризму	Зміст поняття	Основні види послуг	Цільова аудиторія	Специфічні умови реалізації
Сільський зелений	специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону (Биркович В.І.)	розміщення в приватних оселях; організація відпочинку на свіжому повітрі; надання послуг харчування; пішохідні, кінні, велосипедні прогулянки; катання на безмоторних човнах, байдарках; знайомство з побутом і традиціями регіону; екскурсії; гіпнотерапія (ароматерапія, апітерапія); ярмарки, фольклорні й тематичні вечори тощо	молодь, молоді сім'ї без дітей, молоді сім'ї з маленькими дітьми, пенсіонери, малозабезпечені	галузь представлена як правило малими сімейними підприємствами, які або неспроможні самі здійснювати маркетингову діяльність з просуванням свого продукту на ринок, або не мають бажання цього робити
Агро	туризм у сільській місцевості: у селах, на хуторах, у зручних селянських будинках, в агрооселях. Туристи якийсь час ведуть сільський спосіб життя, знайомляться з місцевою культурою і місцевими звичаями, беруть участь у традиційній сільській праці	риболовля та мисливство; збирання грибів, ягід та лікарських рослин; гастрономія (споживання та самостійне приготування страв місцевої кухні); допомога господарям у сільськогосподарських роботах, догляд, випасання та годівля тварин тощо	переважно молодь до 35 років, яка мешкає у великих містах (понад $\frac{4}{6}$ від сумарної кількості агротуристів)	пов'язаний з використанням підсобних господарств населення, або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері; може не мати обмежень в навантаженості на територію і регламентуванні видів розважального відпочинку
Еко	поєднання подорожі з екологічно чутливим ставленням до природи, що дозволяє поєднати радість знайомства і вивчення зразків флори і фауни з можливістю сприяти їх захисту (Гектор Цебаллос-Ласкурейн, 1980)	активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, рибальство), фауністичні та флористичні, культурологічні й етнографічні поїздки; волонтерська робота, інші активні заходи зі збереження навколишнього середовища	туристи, яких турбують проблеми екології; люди з високою екологічною свідомістю	зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціально-культурного характеру, підтримка соціальної стійкості середовища

Джерело: власна розробка авторів

З 70-80-х р.р. ХХ століття Всесвітня Туристична Організація у своїх документах визнає „сільський туризм” як окремий вид діяльності.

У європейських науково-методичних і практично-ринкових традиціях сільський туризм розглядається як окремий вид туризму у сільських місцевостях, а агротуризм – як складова (форма) сільського туризму. Тобто, сільський туризм розглядають як ширше поняття, яке включає в себе агротуристичну діяльність.

Як свідчать статистичні дані кінця 90-х років щодо поїздок європейців у сільську місцевість, то лише 20-25% зі всієї кількості прибулих користувались агротуристичною базою.

Сільський туризм і його різновидність агротуризм мають багато спільного з екотуризмом і часто відповідають багатьом його пріоритетам, зокрема: збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів із місцевих продуктів [12]. Проте сільський туризм (агротуризм) і екотуризм відрізняються основними цілями використання вільного часу, їхня головна різниця полягає у базових мотивах подорожування.

Таким чином, сільський туризм — це форма проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як базовою метою екотуризму виступає активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття [12].

Учасниками сільського зеленого туризму є сільське господарство, сільська громада та безпосередньо сам турист. Кожен із учасників має свої цілі та завдання, які можна згрупувати і представити у відповідній таблиці (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Взаємоузгодженість цілей і завдань учасників сільського зеленого туризму

Учасники	Поточні завдання	Тактичні завдання	Стратегічні завдання
Господарство (гостинна садиба)	додатковий дохід за рахунок використання вільних і незадіяних ресурсів, в тому числі надлишків сільськогосподарської продукції	активізація діяльності селянської родини; особистий розвиток членів родини (естетичний і культурно-освітній); фінансова стабільність селянської родини	забезпечення сталого розвитку окремої селянської родини
Село (сільська громада)	додатковий дохід за рахунок створення нових робочих місць	особистий розвиток мешканців села; підвищення платоспроможності сільської громади	збереження культурної та історичної спадщини села; покращання сільської інфраструктури, естетизація села; підвищення рівня зайнятості; активізація підприємницької діяльності (зокрема, торгівлі)
Турист	активний відпочинок на селі (пізнання циклів сільського виробництва, вживання „натуральної” їжі, догляд за тваринами тощо)	пізнання культури регіону, набування нових умінь	отримання позитивних вражень, емоційний релакс

Джерело: власна розробка авторів

Цілі і завдання учасників повинні бути взаємоузгоджені. Тільки в цьому випадку можна сподіватись на те, що послуги сільського зеленого туризму в цьому населеному пункті набудуть постійного характеру.

При плануванні послуг сільського зеленого туризму його виробники (стосується в першу чергу господарства) повинні розуміти, що їх продукт — це не стільки умови розміщення, харчування або компетентність екскурсовода тощо, скільки відчуття, з яким клієнти сприймають та усвідомлюють ті речі, які підготували для них, для задоволення їхніх потреб. Під час туристичного походу клієнти не купують транспортування або сухий пайок, вони задовольняють своє прагнення отримати нові знання, спілкування, повноцінний відпочинок.

Сільська місцевість розглядається як зелені „легені” для міст і містечок; часто вона сприймається як вільний ресурс для будь-кого, хто хоче й може його використати. Тому в багатьох державах уряд заохочує людей відвідати сільські території, аргументуючи це великою користю для здоров'я.

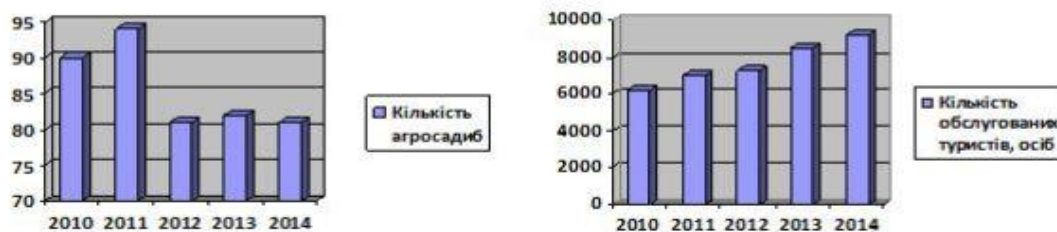
У кінці 1990-х рр. усі національні організації сільського туризму та агротуризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського та сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism). Скорочена назва федерації – „EuroGites” (офіційний веб-сайт цієї міжнародної організації (<http://www.eurogites.org>)). Серед учасників є країни колишнього пострадянського простору, зокрема Білорусь, Естонія, Грузія, Латвія, Литва та Росія. Проте України серед цих країн немає, що свідчить швидше за все про низьку зацікавленість нашої держави у розвитку такого виду туризму в Україні. На сьогодні досі не прийнятий Закон, який би врегульовував всі правові питання, пов'язані із проведенням сільського зеленого туризму в Україні, хоча його проект (реєстр. N4299), внесений народним депутатом України Кафарським В.І., був прийнятий за основу ще у 2004 році.

Згідно з даними проведеного дослідження, проведеного львівськими науковцями, Рівненщина характеризується низьким рівнем розвитку туристичної діяльності. Вона займає одну з найнижчих позицій у порівнянні з іншими регіонами України за показниками кількості іноземних туристів та кількості місць [13, с. 242].

Проте незважаючи на всі негаразди, сільський зелений туризм на Рівненщині поступово розвивається. Одним із досягнень у контексті реалізації програми розвитку такого туризму стала практика кредитування власників агросадиб. Започаткована у 2008 році допомога, що надається з метою сприяння розвитку сільського туризму, досі залишається єдиним подібним досвідом підтримки цього виду туристичної діяльності в Україні. Крім того, механізм її надання продовжує вдосконалюватися відповідно до нових викликів часу. Так, з 5 тис. гривень, які господарі отримували впродовж перших двох років, сума кредиту зросла до 15 тис. гривень, а згодом – до 40 тис. гривень. Сьогодні термін кредитування становить 10 років зі ставкою 2 відсотки річних [11].

Всього з 2008 року видано 82 кредити на розвиток сільського туризму на загальну суму 1 млн. 43 тис. гривень, в тому числі 495 тис. гривень профінансовано із загального фонду. Ці кошти поступово повертаються власниками садиб, що дає змогу їх повторного використання для продовження практики кредитування (повернені та повторно використані 548 тис. гривень). Варто зазначити, що перші видані кредити використовувалися на створення елементарних зручностей на базі садиби, зокрема облаштування санітарно-гігієнічних вузлів, проведення газу та води. Сьогодні ж тенденція використання кредитних коштів змінилася у бік розширення спектру туристичних послуг та підвищення їх якості. Підтвердженням очевидної трансформації пріоритетів від кількості до якості є й зміна в динаміці показників діяльності суб'єктів сільського туризму. Так, впродовж останніх років чисельність агросадиб області залишається стабільною або зменшується, однак зростання кількості обслугованих ними туристів свідчить про новий рівень послуг сільського туризму (див. рис. 3.20) [11].

**Динаміка росту кількості
агросадіб Рівненщини та туристів, обслуговуваних ними
за 2010 - 2014 роки**

*Рис. 3.20. Динаміка кількості агросадіб та туристів, обслуговуваних ними на Рівненщині, 2010...2014 рр.
Джерело: [11]*

Протягом 2011–2015 років Рівненщина виступила ініціатором та активним учасником різнопланових туристичних проєктів, що сприяли реалізації її туристичного потенціалу та формуванню позитивного туристичного іміджу. Одним з них став комплекс заходів під назвою „Волинь туристична”, який об’єднав зусилля та ресурси Рівненської, Волинської, Тернопільської, Житомирської та Хмельницької областей задля створення спільної туристичної пропозиції на базі територій історичної Волині. В рамках проєкту відбулася міжрегіональна конференція, розроблена концепція бренду, під яким здійснювалася маркетингова кампанія, створений Інтернет-портал (volyntravel.com.ua), який наповнений актуальною туристичною інформацією.

Рівненщина долучилася до проєктів, спрямованих на просування місцевого туристичного продукту на міжнародний ринок. В рамках реалізації проєктів „Via regia – культурний шлях Європи”, „Я їду в Україну”, „7 чудес України: замки, фортеці, палаци”, „Вишиваний шлях”, „Green Way” підготовлена необхідна інформація про область, здійснені апробації відповідних туристичних маршрутів тощо.

Протягом останніх років підвищився рівень активності громадського сектору Рівненщини, який активно долучається до реалізації туристичних проєктів. Так, сьогодні в області реалізуються проєкти „Розвиток сільського зеленого та екологічного туризму як планомірна складова економічного розвитку Березнівського району” та „Шляхами штетлів. Об’єкти єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі”.

Проведене дослідження, результати якого висвітлені вище, дозволило сформулювати такі висновки і узагальнення:

- у зв’язку із відсутністю спеціального Закону щодо питань сільського зеленого туризму виникають проблеми в отриманні гарантованих та якісних послуг, недостатня можливість захисту прав сторін;
- на сьогодні відсутні навчальні центри для підготовки та перепідготовки менеджерів та сільського населення, що не дозволяє підвищувати кваліфікацію виробників послуг сільського зеленого туризму;
- на загальнодержавному рівні відсутня фінансово-кредитна підтримка розвитку сільського зеленого туризму, що утруднює можливості розвитку такого виду підприємницької діяльності в Україні. Практика Рівненщини щодо кредитування суб’єктів, які займаються зеленим туризмом, може бути запропонована до впровадження і в інших областях;
- Рівненщина в якості одного із перспективних напрямків розвитку регіону обрала сільський зелений туризм, що є виправданим, враховуючи історико-культурні, природні, економічні тощо характеристики регіону.

В цілому слід зазначити, що сільський зелений туризм є перспективним видом підприємницької діяльності, який би сприяв розвитку українських сіл та фінансовий

стабілізації в країні загалом. Для розвитку сільського зеленого туризму в Україні необхідно активізувати фінансові, інформаційні, інтелектуальні ресурси.

Джерела інформації

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України// http://tourlib.net/statti_ukr/byrkovych.htm
2. Васильєв В. Розвиток сільських територій: економічний, соціальний та екологічний аспекти інновації в сільському туризмі – стратегія розвитку сільських територій / В.Васильєв // Туризм сільський зелений. – 2011. - №1. –С.36-39.
3. Васильєв М.Л. Розвиток сільських територій: науковий підхід до розв’язання проблеми/ М.Л.Васильєв, О.Г.Булавка, М.М.Федоров // АгроІнком. – 2012. – №7-9. – С. 90-94.
4. Всесвітня туристична організація. – <http://www.world-tourism.org>.
5. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник.—2-е вид., перероб і доп.— К.: "Альтерпрес", 2004.— 192 с
6. Зінько Ю.В. Шанси і загрози розвитку сільського зеленого туризму в Україні / Ю.В. Зінько // Матеріали конференції [Відпочинок у сільській місцевості в Україні в ХХІ столітті: проблеми та перспективи], (Переяславль-Хмельницький, 8 грудня 2000р.). – Переяславль- Хмельницький, 2000. –С.34-36.
7. Ілляшенко С.М., Ілляшенко Н.С., Щербаченко В.О. "Зелений" туризм як один з напрямів сталого розвитку регіону// Економіка України. – 2013. – №8. – С. 33—39.
8. Кафарський О.В. Особливості та напрями правового регулювання сільського туризму в Україні / О.В.Кафарський // Держава і право. - 2009. - Вип. 45. - С. 365-370.
9. Кузьменко Ю. Туризм: экологический, зеленый или сельский? // <http://ruraltourism.com.ua/?a=viewnews&id=642>.
10. Лесів М. Особливості розвитку агротуризму в Польщі // http://www.auv.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=72:2009-11-30-19-45-36&catid=46:2009-03-29-22-35-33&Itemid=82.
11. Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2016-2020 роки. Сайт Рівненської облдержадміністрації // <http://www.rv.gov.ua/sitenew/main/ua/publication/print/40116.htm>.
12. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. – 148с. <http://buklib.net/books/22022/>
13. Сучасний інструментарій та галузеві особливості управління підприємствами України: монографія/ Н.І.Чухрай, Й.М.Петрович та ін.; за наук. ред. Н.І.Чухрай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 300 с.
14. Товт М. Правове регулювання та стандарти сільського туризму. Досвід окремих країн, проблеми законодавства України / М.Товт // Туризм сільський зелений. – 2003. - №1. – С.58-62.

3.8.Характеристика територіальної організації готельних послуг для туристів, бізнесменів, транзитників на прикладі Волинської області

Від місця розташування готельних закладів залежать затрати часу споживачів на отримання готельної послуги, а отже й їх бажання відвідувати той чи інший готельний заклад в регіоні, що в свою чергу обумовлює рівень рентабельності їх діяльності. Територіальне розміщення готельних закладів є поширеними та актуальними в наш час і мають індивідуальний характер. Наприклад, готельні заклади, заклади громадського харчування, побутового обслуговування, поштові відділення тощо повинні розташовуватися так, щоб споживачі могли отримувати відповідні послуги з певним ступенем доступності і, з цього погляду, що більше їх, то краще. З іншого боку, чим менше таких закладів в регіоні, тим вони більші і, отже, собівартість їх утримання нижча, тобто існує певна суперечність між доступністю і рентабельністю. Критерії розміщення готельних закладів непоширені, класифікація їх не розроблена. Отже, варто сформулювати критерії оцінки територіальної організації готельних послуг для туристів, транзитників, бізнесменів, проте для початку визначимо доступність готельних закладів для туристів, транзитників, бізнесменів.

Пропонуємо розрахувати доступність готельних закладів для туристів за такою формулою:

$$T_{ud} = \frac{V_{ty} / n}{0,5(\sqrt{P}) - 1}, \quad (3.1)$$

де, T_{ud} – доступність готельних закладів для туристів ;

Наукове видання

Перспективи розвитку сільського та екологічного туризму в Україні

Монографія

В монографії містяться результати детального та всебічного дослідження сучасних трендів в організації та функціонування сільського та екологічного туризму в Україні, а також аналогічних процесів у країнах із розвинутою ринковою економікою, напрямків і пріоритетів їх державної підтримки, інституціонального середовища інноваційного розвитку цього сектору економіки, ролі і значення маркетингової складової у прогнозуванні та побудові стратегії розвитку надавачів послуг сільського туризму.

Монографія розрахована на спеціалістів в області економічних і соціальних відносин і рекомендується до використання аспірантами, студентами вищих навчальних закладів. Робота також зацікавить усіх, хто вивчає інфраструктурну економіку і цікавиться проблемами і новими тенденціями та перспективами розвитку сільського та екологічного туризму в Україні.

Переклади і передруки дозволяються лише за згодою авторів

Громадська організація „Рівненський центр маркетингових досліджень”

Відповідальний за випуск Микитин Тарас Миронович

Формат 60x84 1/8.

Папір офсет.

Гарнітура Times.

Друк офсет.

Ум. друк. арк. 33.

Наклад 110 прим.

Видавець Олег Зень

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія РВ №26 від 6 квітня 2004 р.

вул.Кн.Романа, 9/24, м.Рівне, 33022;

0362-24-45-09; 068-0250-674;

olegzen@ukr.net

Видрукувано: ФОП Лецкалюк Ю.О.

вул.В.Чорновола, 17, м.Рівне

33028; тел. 0362-26-76-05.